

Sisäistekijä ja sisäislukija omaelämäkerrassa

Pia Korhonen: "Ihan ensimmäisenä huomauttaisin, että tämä on vääränlainen muisto" : moniääninen, fiktiivinen omaelämäkerta ja sen terapeuttisuus, 2016

<https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/50271>

Omaelämäkerrallista kirjoittamista ja psykoterapiaprosessia yhdistää työskenteleminen itseä koskevien, fiktiivisten narratiivien kanssa. Ajatus fiktiivisyydestä perustuu Freudin psykoanalyttiseen teoriaan ja sitä myöhemmin soveltaneiden kirjoittajien huomioihin siitä, ettei kuvamme itsestämme olekaan välttämättä totuudellinen. (ks. Hunt 2000: 153–154.) Omaelämäkertaan sisältyvä fiktiivisyys ei poista sen totuudellisuutta, vaan kyseessä on pikemminkin henkilökohtainen totuus.

Kirjoittamalla tehty itseanalyysi on kovin yksinäistä puuhaa, kun taas psykoanalyysissa läsnä on terapeutti, jonka kanssa luotu transferenssisuhde on oleellinen osa terapiaa. Ratkaisuksi vuorovaikutuksen puutteeseen Hunt ehdottaa sekä sisäislukijan että sisäistekijän käsitteiden tutkimista. Sisäislukija (*implied reader*) on Seymour Chatmanin käsite, joka tarkoittaa narratiivin itsensä olettamaa lukijaa. Sisäislukijan suhtautumisen voi päätellä tekstistä yleisten kulttuuristen ja moraalisten ehtojen perusteella. Todellinen lukija voi joko kieltäytyä ottamasta sisäislukijalle tarjottua roolia tai eläytyä tähän rooliin ymmärtääkseen kertomuksen. Chatman huomauttaakin, että kun lukija hyväksyy fiktiivisen sopimuksen, hän ottaa itselleen uuden roolin ja tulee näin sisäislukijaksi. (Chatman 1978: 149–151; ks. Hunt 2000: 162, 165–166.)

Hunt ehdottaa kirjoittajalle sisäislukijan tutkimista Karen Horneyn teorian avulla. Sisäislukijaa tutkimalla voidaan ymmärtää kirjoittajan tekemiä valintoja ja tapoja toimia ihmissuhteissa, esimerkiksi sillä perusteella, kuinka paljon sisäislukijalle paljastetaan asioita. Tätä varten kirjoittajan olisi kuitenkin päästävä roolistaan kirjoittajana lukijan rooliin. (Hunt 2000: 168.)

Sisäistekijä (*implied writer*) on Wayne Boothin termi, jolla viitataan kirjoittajan kirjoittaessaan luomaan versioon itsestään. Lukija muodostaa väistämättä kuvan siitä, millainen hahmo kirjan on kirjoittanut. Sisäistekijä ei voi olla neutraali, vaan tuo aina tietyt arvot ja näkemykset tekstiin mukaan. Booth käyttää tästä jopa nimitystä ”toinen itse” (*the second self*), mutta Rimmon-Kenan kuitenkin huomauttaa, että koska sisäistekijä on äänetön

elementti ja lukijan tekstistä päättelemä ja kokoama konstruktio, sitä ei kannata mieltää minkäänlaiseksi tekijän ”tietoisuudeksi” tai ”toiseksi itseksi”.

Sisäistekijä eroaa kertojasta, joka on vain sisäistekijän luoma elementti eikä välttämättä edusta sisäistekijän arvoja. Sisäistekijä synnyttää joko tiedostaen tai tiedostamattaan sen, mitä me luemme. Lukijat näkevät sisäistekijän ideaalina, kirjallisena ja luotuna versiona todellisesta kirjailijasta. (Booth 1983: 70–75, Rimmon-Kenan 1999: 110–111.) Toisin kuin Booth ja Rimmon-Kenan, William Nelles puolestaan huomauttaa, että sisäistekijän tyyli voi olla myös androgyynia tai ambivalenttia, ja että sisäistekijä on luonut tietoisesti kaikki tekstin merkitykset. Hän myös havainnollistaa sisäislukijan ja -tekijän merkitystä ja käsitteiden eroa seuraavasti: todellinen, historiallinen kirjailija kirjoittaa ja lukija lukee, sisäistekijä tarkoittaa ja sisäislukija tulkitsee, kun taas kertoja kertoo ja sisäkkäisyleisö kuulee. (Nelles 1993: 22, 25–26.)

Omaelämäkerrassa sisäistekijä on siis fiktiivinen konstruktio omaelämäkerran kirjoittajasta. Siinä ruumiillistuvat tietyt arvot ja normit, joita tekijällä kirjoittamishetkellä on, vaikkeivät ne välttämättä ole hänen tietoisesti tekstiinsä valitsemiaan arvoja. Pikemminkin kyseessä on heijastus kirjoittajan psyykestä tekstissä ja osia kirjoittajan omasta totuudesta. (Hunt 2000: 162.)

Ihanteellinen tila ja terapeutisuus

Fantasiassa kirjoittajat saivat kuvitella ihanteellisen paikan, johon vetäytyä kirjoittamaan. (Hunt 2009: 99–101.) Ihanteellista tilaa kuvasivat kautta linjan etäinen sijainti, luonnon ja valon merkittävä rooli sekä läheisten ja rakkaiden symbolinen läsnäolo, esimerkiksi kuvin tai pehmoleluina. Hunt liittää tämän kuvitellun tilan Winnicottin (1971: 53) potentiaaliseen tilaan, joka on sisäisen ja ulkoisen todellisuuden välimaastossa. Psykologisen joustavuuden ansiosta potentiaalisen tilassa on mahdollista yhtä aikaa olla ja olla olematta oma itsensä. Huntin kuvaamassa harjoituksessa synnytytyssä tilassa etäinen yhteys läheisiin tekee tilan turvallisiksi ja mahdollistaa kirjoittajien avautumisen tiedostamattoman maailmalle, avoimelle näkymälle huoneen ikkunan takana. Turvallisesta ympäristöstä he voivat luopua tavallisesta kontrollistaan ja avautua ”itsestään kertoville uutisille”, kuten Hunt Christopher Bollasia mukailleen toteaa. (Hunt 2009: 105–107.)

Tällaisiksi uutisiksi Bollas nimittää asioita, jotka tiedämme, mutta joiden ajatteluun tai nimeämiseen meillä ei ole ollut keinoja. Niinpä esimerkiksi tietyt esineet tai objektit saattavat ”käyttää meitä” ja herättää muutoksia mielentilassamme. Bollas käyttää

esimerkkinä tyhjää keinua, johon hänen mielessään liittyi kokemus vanhempien etäisyyden herättämästä surusta, vaikkei hän lapsena tätä tuntemusta osannutkaan nimetä. (Bollas 1992: 21.) Toisin sanoen siis tuosta turvallisesta tilasta käsin kirjoittajan on helpompi avautua tällaisille toistaiseksi nimeämättömille asioille omasta itsestämme.

Hunt, Celia (2000) *Therapeutic Dimensions of Autobiography in Creative Writing*. Jessica Kingsley Publishers

Hunt, Celia (2009) "Kun luemme itseämme: kuviteltu lukija kirjoittamisprosessissa" teoksessa Juhani Ihanus (toim.) *Sanat että hoitaisimme. Terapeuttinen kirjoittaminen* Suom. Terhikki Linnainmaa. Helsinki: Duodecim.99 – 109.